

Parzyszek, Czesław

Istotne treści nauczania Jana Pawła II o życiu konsekrowanym

Warszawskie Studia Pastoralne 3, 260-295

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Czesław Parzyszek SAC*

Istotne treści nauczania Jana Pawła II o życiu konsekrowanym

Wstęp

Rozpocznijmy refleksję nad nauczaniem Jana Pawła II od analizy przemówień skierowanych do osób konsekrowanych (zakonnych), zwłaszcza w pierwszych pięciu latach Jego pontyfikatu. Najczęściej są to przemówienia wygłaszane do przełożonych, do sióstr zakonnych poszczególnych rodzin, do zakonów męskich, do instytutów kontemplacyjnych, a także do Instytutów Świeckich. Są to również przemówienia okolicznościowe, skierowane z różnych okazji w różnych częściach świata. Chodzi w tym przypadku o podkreślenie najważniejszych – wybranych – elementów, dotyczących życia konsekrowanego. Warto do nich wracać, gdyż są one podyktowane miłością Papieża do osób życia konsekrowanego.

Warto podkreślić na samym początku, że w licznych dokumentach papieskich występują różne pojęcia na temat życia konsekrowanego. Na początku swego pontyfikatu Jan Paweł II używa najczęściej wyrażeń: życie zakonne, wspólnoty zakonne, zakonnicy itp. Zresztą w tym czasie istniała też Kongregacja ds. Zakonów i Instytutów Świec-

* Ks. dr Czesław Parzyszek – profesor WSD w Oltarzewie, przewodniczący Krajowej Rady Zjednoczenia Apostolstwa Katolickiego, konsultor Komisji Episkopatu Polski ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, członek Krajowej Rady Duszpasterstwa Powołań. W 1999 r. brał udział w Zgromadzeniu Specjalnym Europejskiego Synodu Biskupów w Rzymie. W minionym okresie był wieloletnim przełożonym Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego (Palloyni) i przewodniczącym Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce. Jest autorem wielu artykułów naukowych i pozycji książkowych.

kich. Z czasem przekształciła się ona w Kongregację ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego oraz Papieską Radę ds. Świeckich. W związku z tym w późniejszych dokumentach pojawia się najczęściej określenie: życie konsekrowane lub osoby życia konsekrowanego. Nie należy zatem się dziwić, że w opracowaniu te terminy się mieszają i są traktowane zamiennie. W cytowaniu dokumentów papieskich i jego przemówień używa się tych wyrażzeń, które w nich występują. Natomiast w interpretacji autor posługuje się wyrażeniami docelowymi, jak życie konsekrowane czy osoby życia konsekrowanego.

1. Wielka miłość Jana Pawła II do życia konsekrowanego

Nie sposób inaczej rozpocząć wszelkie refleksje na ww. temat bez podkreślenia wielkiej miłości Ojca Świętego Jana Pawła II do osób konsekrowanych. Widoczna jest ona podczas każdego spotkania z osobami konsekrowanymi; jest widoczna w każdym przemówieniu papieskim. Każde tchnie tą miłością.

Od pierwszego spotkania z 12.000 sióstr zakonnych w Rzymie w dniu 10 listopada 1978 r., aż do ostatniego tchnienia (w obecności SS. Sercanek na Watykanie), zawsze znajduje się podziw i radość Papieża z obecności osób życia konsekrowanego.² Wyraża je Jan Paweł II w słowach: *cieszę się Waszą obecnością; serdecznie Was witam, jakże nie radować się Waszą obecnością; od Was szczególnie wiele oczekuję i szczególnie wiele się spodziewam; Wy na różne sposoby dajecie świadectwo o skarbie powierzonym Kościołowi przez samego Chrystusa – o skarbie niezrównanym rad ewangelicznych; pragnę zwrócić się do życia Kościoła w całym jego najgłębszym dynamizmie (...) niosąc w sobie całe bogactwo tradycji itp.*³

Na innym miejscu Papież wypowie słowa wielkiego uznania, które wiąże się z konkretnymi oczekiwaniami ze strony Kościoła:

² Por. Jan Paweł II, *L'Osservatore Romano*, 12.11.1978, s. 16; Por. Jan Paweł II, *O życiu zakonnym. Przemówienia – Listy Apostolskie – Instrukcje*, opr. E. Weron, A. Jarocho, Poznań-Warszawa 1984 (dalej skrót: OZZ). Tłumaczenia tu zawarte będą podstawą analizy wspomnianych przemówień papieskich.

³ Takie zwroty występują prawie w każdym wystąpieniu. Trudno podawać konkretne źródła. Trzeba by wtedy zapisywać na wielu stronach.

Wasze powołanie zarówno wczoraj, jak i dziś jest największego uznania ze strony papieża i Kościoła. Toteż pragnę Wam wyrazić pełne uznanie i zachęcić do wytrwania w obranej drodze, którą warto iść z nowym duchem i entuzjazmem. Pamiętajcie, że papież towarzyszy Wam swoją modlitwą i raduje się z Waszej wierności powołaniu, Chrystusowi i Kościołowi.⁴ Źródłem papieskiej radości jest godna pochwały wierność powołaniu i wielka żywotność zakonów łącznie z powrotem do bardziej ewangelicznego ideału, ze wzrostem solidarności pomiędzy rodzinami zakonnymi i ze zwiększonym zaangażowaniem na rzecz ubogich i potrzebujących.⁵

Źródłem jego wielkiej miłości do osób życia konsekrowanego jest przede wszystkim wielka wiara i miłość do Kościoła, którego wybraną częścią są osoby życia konsekrowanego. Dał temu wyraz w przemówieniu w dniu 7 marca 1980 r.: *Wyrażając moje uznanie dla tego zobowiązania, przede wszystkim pragnę Was zapewnić, że bardzo cenię sobie wszystko to, co reprezentuje, w strukturze Ciała Mistycznego, specjalny charyzmat życia zakonnego. Życie zakonne bowiem stanowi wielkie bogactwo Kościoła: bez zakonów, bez życia poświęconego Bogu, Kościół nie byłby w pełni sobą.⁶*

Nowym odkryciem roli życia konsekrowanego i jego posłannictwa był twórczy udział kard. Karola Wojtyły w obradach Soboru Watykańskiego II. W wielu przemówieniach do osób konsekrowanych Jan Paweł II przytacza długie cytaty z nauczania soborowego.⁷ Ponadto, dało o sobie znać doświadczenie kard. Karola Wojtyły jako

⁴ Jan Paweł II, *Przemówienie do sióstr zakonnych w Meksyku z 27 I 1979 r.*, OZZ, s. 22–23. Podobne w treści słowa uznania można znaleźć w każdym przemówieniu Papieża. Zawsze są one pełne ciepłych słów i nawiązują tak do charyzmatu danej Rodziny Zakonnej, jak i historii danego instytutu. Mają na celu przypomnieć to, co najistotniejsze: powrót do korzeni.

⁵ Por. tamże, s. 23.

⁶ *Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, OZZ, s. 80.

⁷ Trudno tu podawać konkretne źródła. Analizując poszczególne przemówienia papieskie zawsze spotkamy dłuższy cytat z odpowiednich dokumentów Soboru Watykańskiego II lub nawiązanie do zasadniczych tez tego Soboru, dotyczących życia konsekrowanego. Wystarczy podać zbiór tych przemówień m.in.: Jan Paweł II, *O życiu zakonnym*, dz. cyt.

Pasterza Kościoła Krakowskiego.⁸ I wreszcie, należy to z mocą podkreślić, widoczny jest wpływ duchowości niektórych rodzin zakonnych na życie i osobowość Jana Pawła II.⁹

Na innym miejscu Papież powie wyraźnie, że życie zakonne nie jest własnością jakiegoś instytutu. Jest ono darem Bożym, który Kościół otrzymał od Boga. Stanowi dziedzictwo oraz rzeczywistość, która Kościół żyje od wieków. Doświadczenie życia zakonnego przewyższa wszelkie różnice socjokulturowe, jakie się zmieniają w zależności od kraju. Przewyższa też wszelkie opisy i definicje stworzone przez ludzi, a także wyrasta ponad różnorodność realizacji i poszukiwań dzisiejszych. Papież wysuwa dlatego prosty wniosek: *Trzeba szanować i kochać to bogate dziedzictwo duchowe. Należy słuchać i naśladować tych i te, którzy potrafili lepiej urzeczywistnić ideał życia ewangelicznego; a było ich tak wielu...*¹⁰

Papież nie zapomina też o tej formie życia konsekrowanego, jaką są Instytuty Świeckie. Pierwsze spostrzeżenia zawarł on w przemówieniu podczas audiencji 350 uczestników Kongresu oraz Generalnego Zebrania Światowej Konferencji Instytutów Świeckich w dniu 28 sierpnia 1980 r. Powiedział wówczas: *Wasz stan życia konsekrowanego jest szczególnym darem Ducha Świętego dla naszych czasów, aby pomagać (...) w rozwiązywaniu napięcia pomiędzy obiektywnym otwarciem na wartości współczesnego świata (stan autentycznie świecki) a całkowitym oddaniem swego serca Bogu (duch konsekracji). Tak więc Wy tkwicie w samym centrum konfliktu, który porusza i rozdziera duszę współczesnego człowieka.*¹¹ Jan Paweł II wskazuje na trzy warunki skuteczności ich posłannictwa: być prawdziwymi uczniami Chrystusa, być ludźmi kompetentnymi tak w zak-

⁸ Papież dał temu wyraz w przemówieniach do sióstr zakonnych i przełożonych zakonnych na Jasnej Górze w dniu 5 IV 1979 r. Por. OZZ, s. 30n., oraz s. 36n.

⁹ Jan Paweł II dawał temu wyraz podczas licznych pielgrzymek, audiencji generalnych poszczególnych instytutów zakonnych, spotkań z danymi rodzinami zakonnymi podczas beatyfikacji, czy kanonizacji poszczególnych świętych, wywodzących się z rodzin zakonnych.

¹⁰ *Przemówienie do sióstr zgromadzonych w ogrodzie domu generalnego sióstr szarytek w Paryżu z 31 V 1980 r.*, OZZ, s.105.

¹¹ OZZ, s. 133–134.

resie wiedzy, jak i doświadczenia oraz umieć przemieniać świat od wewnątrz.¹²

Papież, mówiąc osobach życia konsekrowanego (zakonnikach i zakonnicach), nie zapomina również o braciach zakonnych. Dał temu wyraz w czasie drugiej podróży do Afryki w mieście Ibadan w dniu 15 lutego 1982 r.: *pragnę w szczególności sposób wspomnieć o braciach zakonnych i wyrazić im swoje uznanie i zachętę. Wasze powołanie, drodzy Bracia, nie jest z pewnością łatwe, zwłaszcza dlatego, że duch świata nie docenia ubóstwa ewangelicznego ani pokornej służby. Jesteście wezwani, by naśladować Chrystusa życiem odznaczającym się całkowitym oddaniem, które najczęściej nie cieszy się publicznym uznaniem. Wielu ludzi nie rozumie Waszego powołania (...) Wy sami natomiast nie winniście nigdy kwestionować Waszej tożsamości. Świadomość powołania, radość, która Was przenika i pokój, który z Was wypływa oraz Wasze gorliwe zaangażowanie apostołskie w pracy dla dobra ludzi, którym służycie, są wymownym świadectwem mocy Chrystusowej łaski i wyższości Jego miłości.*¹³

Nie sposób tej miłości Jana Pawła II do życia konsekrowanego wypowiedzieć czy opisać. To czuło się sercem. Zresztą, Papież dawał temu osobiste świadectwo podczas przemówień w danych miejscach, m.in. w Wadowicach, czy Krakowie. Należy ją zauważyć. Trzeba ją przekazać młodemu pokoleniu i naszym wspólnotom. Ona zobowiązuje na wieloraki sposób. Czując tę miłość, należy się modlić o wyniesienie sługi Bożego Ojca Świętego Jana Pawła II, aby jeszcze bardziej stał się Orędownikiem życia konsekrowanego.

2. Wielkość powołania do życia konsekrowanego

Na wielu miejscach Jan Paweł II podkreśla wielkość i piękno powołania do życia konsekrowanego. Studium tego tematu jest szczególnie potrzebne dzisiaj, gdy nie zawsze rozumiemy istotę i treść powołania do życia konsekrowanego. Może to łączyć się z utratą tożsamości osoby konsekrowanej, ucieczką w świat działania, a nawet jego utratą.

¹² Por. tamże, s. 136–137.

¹³ Tamże, s. 191–192.

Już w pierwszym spotkaniu Jana Pawła II z osobami konsekrowanymi, Papież ukazuje głębię i wielkość powołania do życia konsekrowanego. Jest ono darem Boga, który przyjmuje dana osoba, gotowa do oblubieńczego oddania się Jemu samemu.¹⁴ Powołanie to płynie z żywej wiary, otwierającej przed człowiekiem ostateczną perspektywę spotkania z samym Bogiem, który sam jest godzien miłości *ponad wszystko*, miłości wyłącznej i oblubieńczej.¹⁵ *Powołanie to jest jak iskra, która zapala w duszy ów «żywy płomień miłości», o jakim pisał św. Jan od Krzyża.*¹⁶ Powołanie do życia konsekrowanego nazywa Jan Paweł II skarbem Kościoła i żywym znakiem *przyszłego wieku*, który bardzo wrasta w życie codzienne Kościoła i społeczeństwa i przenika jego najczulsze tkanki¹⁷, a jednocześnie znajduje się w samym *sercu* zakonności.¹⁸

Te same treści przypomni Jan Paweł II podczas spotkania z siostrami zakonnymi na Jasnej Górze w dniu 5 czerwca 1979 r.¹⁹ Powie także i takie słowa: *Bezcenny jest, Drogie Siostry, ten żywy znak, jaki każda z Was stanowi wśród ludzi. Tak więc bardzo ważne jest wszystko, co czynicie, ale jeszcze ważniejsze od tego, cokolwiek czynicie, jest to, że jesteście i kim jesteście!*²⁰

W podobny sposób wyraża się Jan Paweł II o powołaniu do życia konsekrowanego w pierwszym spotkaniu do przełożonych męskich, *Powołanie zakonne jest wielką sprawą Kościoła dziś. Przede wszystkim należy ono do duchowej pełni, którą w Ludzie Bożym wzbudza i kształtuje sam Duch Święty – Duch Jezusa Chrystusa.*²¹

¹⁴ Por. *Przemówienie do siostr zakonnych zamieszkujących w Rzymie z 10 XI 1978 r.*, „L’Osservatore Romano”, 12.11.1978, s. 16; także OZZ, s. 10.

¹⁵ Por. tamże, „Miłość ta – stwierdza Jan Paweł II w tym przemówieniu – polega na oddaniu całej swej ludzkiej istoty, z duszą i ciałem Temu, który nam ludziom oddał się cały, przez wcielenie, przez krzyż i wyniszczenie, przez ubóstwo, czystość i posłuszeństwo stał się ubogim, aby nas bogatymi uczynić (por. 2 Kor 8, 9).” Tamże, s. 10–11.

¹⁶ Tamże, s. 11.

¹⁷ Por. tamże; *Przemówienie do przełożonych generalnych z 16 XI 1978 r.*, OZZ, s. 14; *Przemówienie do siostr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, OZZ, s. 32.

¹⁸ Por. tamże, s. 12.

¹⁹ Por. *Przemówienie do siostr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, art. cyt., s. 32.

²⁰ Tamże.

²¹ Jan Paweł II, *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów męskich z 24*

I dodał: *Bez zakonów – bez życia „konsekrowanego” poprzez śluby czystości, ubóstwa i postuszeństwa – Kościół po prostu nie byłby w pełni sobą.*²²

Na polskiej ziemi, w przemówieniu do przełożonych żeńskich zgromadzeń zakonnych na Jasnej Górze, zawarł piękno powołania do życia konsekrowanego w jednym zdaniu: *Powołanie zakonne to jest kwiat Ewangelii.*²³ Tę myśl rozwija Ojciec Święty w tym samym dniu na Jasnej Górze w przemówieniu do siostr zakonnych, gdy mówi: *Temat „powołanie zakonne” jest jednym z najpiękniejszych wśród wszystkich, jakimi przemówiła do nas i stale przemawia Ewangelia.*²⁴ I w dalszym ciągu swego przemówienia Papież przytacza słowa z przemówienia do siostr zakonnych w Rzymie, w którym określa powołanie zakonne jako szczególnie skarbnicę Kościoła.²⁵

W przemówieniu do polskiej młodzieży duchownej na Jasnej Górze w dniu 8 czerwca 1979 r., powiedział: *Wy sami nie wiecie, jak jesteście piękni wówczas, kiedy znajdujecie się w zasięgu słowa Bożego i Eucharystii. Sami nie wiecie, jacy jesteście piękni, kiedy obcujecie z bliska z Chrystusem, z Mistrzem, starając się żyć w Jego Łasce uświęcającej... Pamiętajcie, że cieszą się każdym powołaniem kapłańskim, każdym powołaniem zakonnym, jako szczególnie cennym darem Chrystusa Pana dla Kościoła, dla Ludu Bożego.*²⁶

Ten zachwyt nad powołaniem do życia konsekrowanego przejawia się we wszystkich przemówieniach Jana Pawła II, kiedy kierował swoje słowa do członków kapituł generalnych w Rzymie. Trudno w tym miejscu cytować konkretne pochwały z racji wielości papieskich przemówień. Racją zachwyty Papieża nad wielkością życia konsekrowanego jest piękno o głębia charyzmatów założycieli poszczególnych Rodzin zakonnych. Wystarczy przejrzeć tytuły wystąpień

XI 1978 r., OZZ, s. 19.

²² Tamże.

²³ *Przemówienie do przełożonych żeńskich zgromadzeń zakonnych na Jasnej Górze w dniu 5 VI 1979 r.*, art. cyt., s. 39.

²⁴ Tamże, s. 31.

²⁵ Tamże, s. 32. Wyrażenie to występuje w licznych przemówieniach papieskich.

²⁶ *Przemówienie do siostr różnych zgromadzeń zakonnych w Nursji z 23 III 1980 r.*, OZZ, s. 44–45. Wyrażenie to występuje również w licznych przemówieniach papieskich.

papieskich, aby przekonać się, jak bardzo Jan Paweł II ceni powołanie do życia konsekrowanego.²⁷ Równocześnie wskazywał na piękno powołania założycieli danych rodzin zakonnych. Prawie zawsze nawiązywał do nauki Soboru Watykańskiego II.

Jan Paweł II jednak ze szczególną miłością spogląda na powołania do życia kontemplacyjnego. W spotkaniu z siostrami różnych zgromadzeń zakonnych w Nursji, Papież powiedział: *Wy, Najdroższe Siostry, nic innego nie pragniecie jak dążyć do Boga w czystości serca, w samotności, w milczeniu i w modlitwie – tej myślniej i tej chóralnej opus cui nihil praefendum, sprawiając w ten sposób, że nie ma przystępu do Waszego ducha, ani z niego nie wychodzi nic, co by nie było zgodne z Bogiem i co by nie prowadziło do Niego.*²⁸ Chyba zbyt cenny jest wszelki komentarz do takiego tekstu. Można tu dopatrzeć się głębszej znajomości Jana Pawła II dzieł wielkich ludzi kontemplacji.

W Orędziu na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich w dniu 7 marca 1980 r., odwołując się do dekretu *Perfectae caritatis* (dalej skrót: DZ) Soboru Watykańskiego II, Papież przypomniał, że nie ograniczył się on tylko do stwierdzenia, że zakony kontemplacyjne zachowują także dziś znaczenie i rolę nader ważną, ale ponadto podkreślił bardzo istotne elementy życia kontemplacyjnego i jego pozycję w Kościele stwierdzając, że zajmowane przez nie miejsce w Ciele Mistycznym Kościoła jest *częstką szczególną (praeclara pars)*. Uzasadniając to stwierdzenie Jan Paweł II nadmienił, że *zakonnicy i zakonnice instytutów kontemplacyjnych rzeczywiście „składają Bogu wzniosłą ofiarę czci”, przynoszą chwałę Ludowi Bożemu „obfitymi owocami świętości”, budują go swoim przykładem”, powodują jego wzrost tajemniczą płodnością apostołską.*²⁹

²⁷ Między innymi: wyjątkowe powołanie, ofiarny przykład apostołskiego zaangażowania, wasze życie – światłem dla świata, życie zakonne epifania Chrystusa, życie wasze światłem dla świata, jesteście świadkami Miłości, znak Światła, dla zbawienia świata itp. Por. s. 40–248.

²⁸ *Przemówienie do sióstr różnych zgromadzeń zakonnych w Nursji z 23 III 1980 r.*, art. cyt., s. 87. Por. *Przemówienie do sióstr klauzurowych w Nairobi z 7 V 1980 r.*, OZZ, ss. 98–101.

²⁹ Jan Paweł II, *Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Insty-*

Warto w tym miejscu podkreślić prawdę, że Ojciec Święty podkreśla wymiar kontemplacyjny każdej osoby życia konsekrowanego, każdego zakonnika. Na spotkaniu z przełożonymi generalnymi zakonów męskich przed zakończeniem przemówienia powiedział: *Zanim zakończę, pozwólcie mi jeszcze powrócić do punktu, który uważam za podstawowy w życiu każdego zakonnika, niezależnie od tego, do jakiej rodziny zakonnej należy. Chcę nawiązać do wymiaru kontemplacyjnego, do obowiązku modlitwy. Zakonnik jest człowiekiem poświęconym Bogu, przez Chrystusa, w miłości Ducha Świętego. Jest to fakt ontologiczny, który wymaga ujawnienia się w świadomości i domaga się ukierunkowania życia, i to nie tylko poszczególnej osoby, lecz także ku pożytkowi całej wspólnoty...*³⁰ Rozwijając tę podstawową myśl o wymiarze kontemplacyjnym osób konsekrowanych Ojciec Święty zobowiązuje przełożonych, aby często przypominali swoim współbraciom, że *jedna chwila prawdziwej adoracji ma większą wartość i przynosi więcej pożytku niż najintensywniejsza działalność apostołska.*³¹ Przy tej okazji Jan Paweł II wskazuje przełożonym, że domy zakonne winny być przede wszystkim *ośrodkami modlitwy, skupienia, osobistego i wspólnotowego dialogu z Tym, który jest i powinien pozostać pierwszym Rozmówcą mozołnym postępowaniu za Nim w czasie Waszych dziennych zajęć.*³²

Wymiar kontemplacyjny życia zakonnego, zdaniem Papieża, jest warunkiem odnowy życia i karności, do której zobowiązał Sobór Watykański II. Jest to też źródło promieniowania życia konsekrowanego na świat, ustrzeżenia się przez pokusami partykularyzmu i sprzeciwów, które prowadzą do bolesnych podziałów. Jest to także motyw wychodzenia do ludu, zwłaszcza pracy na rzecz biednych bez narażania na szwank swojej tożsamości zakonnej i bez ukrywania *specyficznej oryginalności* własnego powołania³³. Szerzej ten wymiar kontemplacyjny życia konsekrowanego wyłoży specjalny dokument Świętej Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z marca 1980 r.,

tutów Świeckich z 7 III 1980 r., OZZ, s. 83; DZ 7.

³⁰ *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów męskich w dniu 24 XI 1978 r., art. cyt., s. 20–21.*

³¹ Tamże, s. 21.

³² Tamże.

³³ Tamże.

który omówimy w swoim czasie. Zatem tego wymiaru życia konsekrowanego nie może stracić z oczu żadna rodzina zakonna.

Jan Paweł II przypomina także, że fakt powołania do życia konsekrowanego jest nie tylko powodem do dumy, ale także zobowiązuje do trwania w postawie zdumienia oraz dziękczynienia za to tajemnicze wezwanie, które wybrzmiało w głębinach serca: Pójdź za Mną (Mt 9, 9). Zobowiązuje ono do zażyłości z Bogiem, wsłuchiwania się w Jego głos i naśladowania Chrystusa. Winno być także przedłużaniem człowieczeństwa Chrystusa przez tajemnicę czystości, ubóstwa i posłuszeństwa.³⁴ Zobowiązuje również do radykalnego przeżywania swego powołania. Tylko wtedy będzie ono źródłem twórczego niepokoju dla ludzi żyjących w świecie bardzo zmateralizowanym.³⁵

Tak wspaniałe powołanie do życia konsekrowanego wymaga także solidnej formacji. Bez niej nie ma zrozumienia charyzmatu życia zakonnego, nie ma rozwoju powołania, a także wierności temu powołaniu, *Każde zgromadzenie jest odpowiedzialne za formację członków, zgodną z własnym charyzmatem i wierności dla Magisterium Kościoła. Pod tym względem jedność wśród siostr, gorliwość służenia drugim, zainteresowanie sprawami świata i cała organizacja życia codziennego podtrzymają i umocnią wysiłki wszystkich należących do wspólnoty.*³⁶ To samo należy odnieść do formacji permanentnej: otwarcie na Ducha Świętego, ciągłe nawracanie się do Chrystusa przez czystość, ubóstwo i posłuszeństwo oraz ciągłe odkrywanie swojego powołania i misji w Kościele to stanowi, zdaniem Papieża, ową permanentną formację, która jest konieczną.³⁷

Papież bardzo ceni wszelkie wysiłki w dziedzinie formacji teologiczno–duchowej zakonników i zakonnice. Popiera wszelkie inicja-

³⁴ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do siostr zgromadzonych w ogrodzie domu generalnego siostr szarytek w Paryżu z 31 V 1980 r.*, art. cyt., s. 105–106. W tymże przemówieniu Papież przypomina o zasadniczych etapach powołania, a mianowicie: noszenie wezwania w sercu jako sekret, poddanie pod osąd Kościoła oraz realizacja tego powołania w życiu codziennym. Tamże.

³⁵ Por. *Przemówienie do siostr różnych zakonów kontemplacyjnych, zgromadzonych w Lisieux z 2 VI 1980 r.*, OZZ, s. 109–112.

³⁶ Por. *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, OZZ, s. 160.

³⁷ Por. tamże.

tywy w tej dziedzinie, m.in. spotkania, które dotyczą każdego zakonika. Formacja pozwala lepiej zgłębić życie zakonne, wzrastać w rozumieniu miłości i sensu posłannictwa zakonnego, utwierdzać jedność i koordynować apostołstwo. To wszystko prowadzi do odnowy i służby Kościołowi, tak lokalnemu, jak i powszechnemu z coraz większym pożytkiem.³⁸

3. Natura i rola konsekracji zakonnej

Zrozumienie istoty konsekracji zakonnej, według Ojca Świętego Jana Pawła II, oddziałuje w sposób znaczący na życie i działalność osób konsekrowanych. Ma ona duży wpływ na zachowanie wierności oraz dynamikę życia konsekrowanego osoby powołanej. Stąd Jan Paweł II przy wielu spotkaniach przypomina czym jest konsekracja zakonna i jakie jest jej znaczenie dla życia poszczególnych osób konsekrowanych i wspólnot zakonnych.³⁹

Poprzez konsekrację osoby konsekrowane są dla świata, zdaniem Jana Pawła II, widzialnym świadectwem głębokiej tajemnicy Chrystusa, ukazując Go *bądź to oddającego się kontemplacji na górze, bądź zwiastującego rzeszom królestwo Boże, bądź uzdrawiającego chorych i ułomnych, a grzeszników nawracającego do cnoty, bądź błogosławiącego dzieciom i dobrze czyniącego wszystkim, a zawsze posłusznego woli Ojca, który Go posłał.*⁴⁰

W rozważaniach na temat konsekracji Papież nawiązuje zawsze do sakramentu chrztu św. Bowiern przez ten sakrament chrześcijanin umarł dla grzechu i został poświęcony Bogu. Jak uczy św. Paweł, w tym sakramencie zostaliśmy pogrzebani razem z Chrystusem w śmierci, i razem z Nim, zmartwychwstałym, możemy żyć nowym życiem. Zdaniem Papieża, ten *podstawowy paschalny wymiar chrztu osiąga swój dojrzały owoc i swój przedziwny rozkwit w konsekracji*

³⁸ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie podczas drugiej podróży do Afryki w mieście Ibadan z 15 II 1982 r.*, OZZ, s. 191.

³⁹ Por. *Przemówienie do sióstr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, OZZ, s. 93–98.

⁴⁰ *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 160. Por. *Lumen gentium* 46 (dalej skrót: LG); *Przemówienie do zakonników w Guatemala z 7 III 1983 r.*, OZZ, s. 244.

*zakonnej, która w całkiem szczególny sposób jednoczy nierozdzielnie i wiecznie człowieka wierzącego ze śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa i sprawia, że żyje on tym „nowym życiem” (Rz 6, 4), owocem Odkupienia.*⁴¹

W nawiązaniu do Soboru Watykańskiego II, Jan Paweł II, zatrzymuje się przy naturze konsekracji zakonnej. Konsekracja zakonna sięga głęboko w konsekrację chrztu i pełniej ją wyraża.⁴² Przez jej złożenie osoba konsekrowana oddaje się całkowicie na własność umiłowanemu Bogu i z nowego i szczególnego tytułu poświęca się służbie Bożej i Jego czci.⁴³ To całkowite oddanie się Bogu wyraża się w głębokim uczestniczeniu w życiu Boga i w synowskim przywiązaniu do jego nauki. Owocuje także wielkodusznym miłosierdziem wobec ludzi; umacnia się w modlitwie liturgicznej, wspólnej i osobistej oraz wyraża się w trosce o zakorzenienie królestwa Bożego w duszach ludzkich jak i w życiu według ewangelicznych wymagań *kazania na górze* i *błogosławieństw*, które stanowią stałe wyzwanie dla współczesnej mentalności świata, a tym samym są znakiem życia wiecznego, które jest w nas.⁴⁴

Konsekracja zakonna, jak zauważa Papież, ma swoje korzenie eklezjalne; dopełnia się w Kościele i realizuje się w codziennej bezinteresownej służbie braciom. Dotyczy to zarówno zgromadzeń zakonných czynnych, jak i kontemplacyjnych.⁴⁵ Tak przeżywana konsekracja dokonuje rzeczywistych cudów, zwłaszcza poprzez te osoby konsekrowane, które były pogodnymi i radosnymi wychowawczyniami we wierze dla tysięcy dzieci i młodzieży, które nauczyły się nadawać sens i chrześcijański kierunek swojej młodości i swemu życiu.⁴⁶ *Nie mogę zapomnieć – mówi Papież – o tysiącach zakonnicek, które z nieustraszoną gorliwością podejmowały i częściowo rozwiązywały nowoczesne zagadnienia socjalne, dramatyczne problemy takich dziewcząt, które w tej wielkiej metropolii przemysłowej szukały*

⁴¹ Tamże, s. 94.

⁴² Por. *Przemówienie do zakonników i zakonnicek z 2 II 1981 r.*, OZZ, s. 154; DZ 5.

⁴³ Por. *Przemówienie do sióstr zakonných w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, art. cyt., s. 93–98; por. LG 44.

⁴⁴ Por. tamże.

⁴⁵ Por. tamże, s. 95.

⁴⁶ Por. tamże.

i szukają pracy, urzędzenia się, zrozumienia i uczucia. I myślę ponadto o tych zakonnicach, które dostrzegając w potrzebującym bracie obraz Chrystusa, pochylały się ze wzruszającą subtelnością matczyną nad wszelkimi krwawiącymi ranami cierpiących, chorych, ubogich, aby nieść pomoc, pogodę, pociechę, w domach, w szpitalach, w klinikach, a zwłaszcza w tym trwałym cudzie Opatrzności, jakim jest „Cottolengo!”⁴⁷

Konsekracja jest też, według Papieża, konkretnym ukazaniem i namacalnym znakiem radykalizmu ewangelicznego, potrzebnego dla głoszenia w proroczy sposób ludzkości postawy dyspozycyjności względem Boga i człowieka.⁴⁸ Konsekracja jest także świadectwem o prymacie Boga i prostocie życia w służbie innym: *Każda zakonnica – mówił do Międzynarodowej Unii Przełożonych Wyższych – winna świadczyć o prymacie Boga i każdego dnia poświęcić pewien czas wystarczająco długi, aby znaleźć się przed Bogiem, aby mówić Mu o swojej miłości, a nade wszystko pozwolić, by On ją miłował. Każda zakonnica powinna każdy dzień naznaczyć swoim sposobem życia, wybierając prostotę i ubogie środki w tym, co odnosi się do życia osobistego i wspólnotowego.*⁴⁹

Przeżywanie konsekracji – zauważa Jan Paweł II – przyczynia się do tworzenia braterskiej wspólnoty, która jest bardzo ważnym elementem życia konsekrowanego i tajemnicy Kościoła jako tajemnicy komunii i uczestnictwa. Konsekracja zobowiązuje do dochowania wierności życiu wspólnotowemu i przyczyniania się do tego, aby było ono miejscem braterskich spotkań, wzajemnej pomocy oraz duchowego pokrzepienia i nabrania nowych sił.⁵⁰ Nawet gdy członkowie danej wspólnoty zakonnej pozostają poza wspólnotą, wszystkie kontakty mają wymiar wspólnotowy i publiczny.⁵¹

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Por. tamże, s. 96.

⁴⁹ Tamże. Por. *Przemówienie do zakonnicy w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158.

⁵⁰ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do siostr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, OZZ, s. 120–121; *Przemówienie do zakonnicy w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158. Szeroko temat braterstwa papież omówił podczas spotkania z zakonnicami i zakonnicami w Buenos Aires w dniu 11 VI 1982 r., OZZ, s. 217–218.

⁵¹ Por. tamże, s. 121.

4. Potrzeba wierności charyzmatowi Założycieli

Jak już wspomniano, piękno powołania do życia konsekrowanego płynie, zdaniem Ojca Świętego, z wielkości ducha założycieli danych rodzin zakonnych. W pierwszych przemówieniach tak do przełożonych generalnych zakonów żeńskich, jak i zakonów męskich, Jan Paweł II wprost wskazuje na potrzebę wierności charyzmatowi założyciela danej rodziny zakonnej. Do przełożonych zakonów żeńskich w dniu 16 listopada 1978 r. Papież powiedział: *Nade wszystko, bądźcie córkami Kościoła, i to nie tylko w słowach, ale i w czynach. Pozostając wierne ciągle odnawianemu charyzmatowi Waszych założycieli, zakony winny się starać o dawanie odpowiedzi na oczekiwania Kościoła, na zapotrzebowanie, które Kościół ze swoimi Pasterzami uznaje obecnie za bardziej pilne, aby móc sprostać posłannictwu, które tak bardzo oczekuje na pracowników z kwalifikacjami.*⁵²

Jeszcze szerzej na te temat Jan Paweł II wypowiedział się w przemówieniu do przełożonych generalnych zakonów męskich w Rzymie: *Kiedy patrzę na Was tutaj zebranych, stają przed oczyma mej duszy wspaniałe postacie świętych – wielkich świętych, od których wywodzą się Wasze zakonne rodziny*⁵³ (...) *Wszystkie te imiona – a przypominałem tylko niektóre – świadczą o tym, że drogi świętości, do której są powołani wszyscy członkowie Ludu Bożego, prowadziły i prowadzą w ogromnej mierze poprzez życie zakonne... Prócz tego, każdy z Waszych założycieli, znajdując się pod działaniem Ducha Świętego przyobiecanego Kościołowi, był zawsze człowiekiem szczególnego charyzmatu. Chrystus znajdował w nich wyjątkowe „narzędzie” swej zbawczej działalności, która szczególnie w ten sposób*

⁵² Przemówienie do przełożonych generalnych w dniu 16 XI 1978 r., art. cyt., s. 16; por. Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r., art. cyt., s. 130.

⁵³ W tym miejscu Ojciec Święty wymienia szereg świętych założycieli rozpoczynając od Bazylego, Augustyn i Benedykta, poprzez Ignacego Loyolę, Franciszka Salezego, Alfonsa M. Liguoriego, a kończąc na świętych bliższych naszym czasem: Janie Bosco, Wincentym Pallottim oraz najnowszych, którzy oczekują na autorytatywny osąd Kościoła. Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów męskich w dniu 24 XI 1978 r.*, art. cyt., s. 18.

wciąż trwa i rozwija się w dziejach rodziny ludzkiej. Kościół przejmował te charyzmaty, dziękując za nie swojemu Panu...⁵⁴

Na ten element wierności charyzmatowi założycielek i założycieli nawiązuje również Papież w przemówieniach do zgromadzeń klauzurowych: *Duch braterstwa i współpracy, który istnieje teraz i dawniej istniał wśród klasztorów mniszych, nie powinien prowadzić do jakiegoś obniżania poziomu instytutów kontemplacyjnych. Niech więc każda rodzina starannie czuwa nad swoją szczególną tożsamością ze względu na dobro całego Kościoła. To, co dzieje się w jednym środowisku, nie koniecznie nadaje się do naśladowania gdzie indziej.*⁵⁵

O potrzebie wierności charyzmatowi założycieli przypomina Ojciec Święty podczas każdego spotkania z Rodzinami życia konsekrowania podczas spotkań z uczestnikami kapituł generalnych. I znowu trudno przytaczać wiele cytatów, w których tę prawdę Papież wyraził. Najbardziej i najszerzej tę prawdę wyraził Jan Paweł II w dwóch dokumentach, o których będzie mowa później, a mianowicie w *Mutuae relationes* z 14 maja 1978 r., który zawiera wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami oraz w *Adhortacji Vita Consecrata* z 25 marca 1996 r.

Jan Paweł II z wiernością założycielowi i charyzmatom danej wspólnoty zakonnej łączy potrzebę zgłębiania i poznawania coraz lepiej duchowości danego instytutu *bez ulegania pokusom modnych metod i różnych technik, których źródła nie mają wiele wspólnego z tym jedynym źródłem, jakim jest Ewangelia.*⁵⁶ Z dogłębnym studium pism założyciela i jego duchowości wiąże się również jakość działalności apostołskiej i życia danej rodziny zakonnej.⁵⁷

⁵⁴ Tamże. Por. *Przemówienie do siostr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, art. cyt., s. 97.

⁵⁵ *Przemówienie do sióstr różnych zakonów kontemplacyjnych, zgromadzonych w Lisieux z 2 VI 1980 r.*, art. cyt., s. 111.

⁵⁶ Jan Paweł II, *Oreędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, OZZ, s. 84. Por. *Przemówienie do zakonnic w Manillii z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158; *Przemówienie do zakonników w Guatemala z 7 III 1983 r.*, art. cyt., s. 244–245.

⁵⁷ Por. *Oreędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, art. cyt., s. 84.

I jeszcze jeden ważny moment, związany z wiernością charyzmatowi danego Instytutu życia konsekrowanego. Od jego wspaniałomyślnej realizacji, wyrażającej się w radości życia, zależą również nowe powołania. Chodzi o świadectwo życia tak poszczególnych osób, jak i poszczególnych wspólnot życia konsekrowanego.⁵⁸

We wszystkich przemówieniach Papież wiążących się z wiernością charyzmatowi założyciela można zauważyć, że Ojciec Święty przypomina zasadnicze elementy charyzmatu, jakie ostatecznie zawarł w sposób zwięzły w dokumencie *Mutuae relationes* z 1978 r. Chodzi mu przede wszystkim o doświadczalne przeżycie Ducha przekazanego swoim uczniom (nie tylko o intelektualne poznanie), o elementy statyczne dotyczące poznania charyzmatu założyciela, strzeżenia go pilnie oraz o elementy dynamiczne, czyli ciągłe pogłębianie go i rozwijanie, ale stale w harmonii z Kościołem (korzenie eklezjalne charyzmatu).⁵⁹

5. Niektóre z głównych zadań życia konsekrowanego

Prawie w każdym z początkowych spotkań z osobami życia konsekrowanego Jan Paweł II przypomina ich istotne zadania w Kościele i świecie, przypominając nauczanie Soboru Watykańskiego II.

5.1. Życie radami ewangelicznymi

Od pierwszego spotkania z siostrami zakonnymi i przełożonymi generalnymi w Rzymie Papież przypomina, że *powołanie zakonne polega na przyjęciu surowej dyscypliny związanej z tym, co nie jest przykazaniem, tylko radą ewangeliczną: radą czystości, radą ubóstwa i radą posłuszeństwa – a co przyjęte świadomie, ugruntowane w miłości Boskiego Oblubieńca stanowi właśnie to szczególnie objawienie się do wolności ludzkiego ducha, ducha wolności dzieci Bożych – synów i córek.*⁶⁰ Jest to znak wolności ducha i oblubień-

⁵⁸ Przemówienie do sióstr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r., OZZ, s. 10.

⁵⁹ Jan Paweł II, *Mutuae relationes*, nr 11: „Charyzmat Założycieli zdaje się być doświadczalnym przeżycia Ducha przekazanym swoim uczniom po to, by według niego żyli, strzegli go, pogłębiali i nieustannie rozwijali w harmonii ze wzrastającym stale Ciałem Chrystusa”.

⁶⁰ Tamże, s. 10.

czego oddania się samemu Bogu, który sam jeden jest godzien miłości *ponad wszystko*, miłości wyłącznej i oblubieńczej. Płyne ona z bogactwa żywej wiary tak w radości życia, jak i w chwilach trudnych.⁶¹ Życie według rad ewangelicznych stanowi uprzywilejowane świadectwo stałego poszukiwania Boga i bezwarunkowego poświęcenia się szerzeniu królestwa Bożego.⁶²

Takiego świadectwa potrzebuje współczesny świat: *Skarb rad ewangelicznych i dojrzałe, bez oglądania się wstecz zaangażowanie, przynależy do egzystencji chrześcijańskiej; nie powinno być ono relatywizowane przez publiczną opinię, nawet i kościelną. Kościół – a nawet i świat – potrzebują obecnie więcej niż kiedykolwiek mężczyzn i kobiet, które poświęcają wszystko, aby na wzór apostołów pójść za Chrystusem.*⁶³

Ten obowiązek wypływa z faktu złożenia konsekracji zakonnej, która jest wyrazem radykalizmu chrześcijańskiego, *Ten radykalizm – stwierdza Papież – jest konieczny, by móc zwiastować na sposób profetyczny, ale zawsze pokornie, nadejście nowej ludzkości w Chrystusie, która byłaby w pełni dyspozycyjna w stosunku do Boga oraz wobec ludzi.*⁶⁴ Konsekracja zakonna zobowiązuje do dawania świadectwa o pierwszeństwie Boga w życiu, o pełnieniu Jego woli. Jest to – jak zauważa Jan Paweł II – profetyzm rad ewangelicznych.⁶⁵

Praktyka rad ewangelicznych przybliży bardziej, zdaniem Ojca Świętego, do osoby Chrystusa i Jego Matki, Maryi oraz Kościoła: *Rzeczywiście, praktyka rad ewangelicznych pozwala wszystkim tym, którzy otrzymali ten specyficzny dar, upodobnić się bardziej dogłębnie do życia w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie, które wybrał dla siebie Chrystus i które obrała również Maryja, Jego Matka i Matka Kościoła, jako typiczny model samego Kościoła.*⁶⁶ Ponadto, zaanga-

⁶¹ Por. tamże, s. 10–11.

⁶² Por. Jan Paweł II, *Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, art. cyt., s. 81.

⁶³ *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów żeńskich w Rzymie z 16 XI 1978 r.*, art. cyt., s. 15.

⁶⁴ Tamże, s. 15.

⁶⁵ Tamże.

⁶⁶ Jan Paweł II, *Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, art. cyt., s. 80.

żowanie w przeżywaniu rad ewangelicznych czyni osoby konsekrowane do dawania świadectwa.⁶⁷

Jan Paweł II przypomina także na czym polegają obowiązki wypływające z poszczególnych rad ewangelicznych. Czystość zakonna jest życiem według wzoru Chrystusowego. Ten przymiot Chrystusa był nie tylko wzniesieniem się ponad ludzką seksualność, ale także epifanią powszechności Jego odkupicielskiej ofiary. Jego prostota, szacunek i dobroć oraz umiejętność budzenia tego, co lepsze w sercu spotkanych osób, zdumiewają spotkanych ludzi. Czystość zatem zobowiązuje do tego, aby zbłąkani i zrozpaczeni ludzie odczuli miłość osób konsekrowanych *na sposób Chrystusa, czerpiąc z Jego serca bosko-ludzka czułość, z jaką On się do nich zwraca*.⁶⁸

Ubóstwo domaga się od osób konsekrowanych wpatrywania się często i długo w radykalne życie Chrystusa do nawiedzenia ludzi potrzebujących i biednych, którzy są odbiciem oblicza Chrystusa, oraz do dawania siebie i dzielenia się tym, co one posiadają, *Kościół – kontynuuje Papież – potrzebuje tego wciągania go w te sprawy przez Wasze świadectwo. Czujcie się za to odpowiedzialne*.⁶⁹ Ważne jest, aby ubóstwo było prawdziwie ewangeliczne, by prowadziło do utożsamienia się z potrzebującymi, aby uzdalniało do całkowitego wyrzeczenia się.⁷⁰

Gdy chodzi o posłuszeństwo Jezusa, to zajmuje ono, zdaniem Papieża, centralne miejsce w dziele zbawienia. Zapoczątkowuje ono powrót ludzkości do Boga. Zapomnienie o sobie i pokora są bardzo trudne dla współczesnego pokolenia, zapatrzonego w niezależność i w samowolę. *Nie można więc – mówi Papież – wyobrazić sobie życia zakonnego bez posłuszeństwa względem przełożonych, którzy są strażnikami wierności dla ideałów instytutu...*⁷¹ Posłuszeństwo za-

⁶⁷ Por. *Przemówienie do siostr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 120; *Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 129.

⁶⁸ *Przemówienie do siostr zgromadzonych w ogrodzie domu generalnego siostr szarytek w Paryżu z 31 V 1980 r.*, art. cyt., s. 107.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do siostr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 120.

⁷¹ *Przemówienie do siostr zgromadzonych w ogrodzie domu generalnego siostr sza-*

konne, które jest zawsze ofiarą własnej woli przez miłość, stanowi *źródło obfitych i zbawiennych łask dla całego świata*.⁷²

Papież przypomina również o znaczeniu noszenia stałego znaku zewnętrznego, jakim jest habit zakonny. *Jest to znak, który stale Wam przypomina Wasze zaangażowanie, które Was oddziela od ducha światowego. Jest to ciche, ale wymowne świadectwo. Stanowi ono znak, którego potrzebuje zsekularyzowany świat na drogach swego życia, podobnie jak – i o wiele więcej – pragną go widzieć chrześcijanie*.⁷³

5.2. Dążenie do świętości

Jednym z bardzo ważnych wyzwań dla życia konsekrowanego, zdaniem Ojca Świętego, jest obowiązek dążenia do świętości. Wprawdzie, zgodnie z nauką Soboru Watykańskiego II, wszyscy chrześcijanie są powołani do świętości, to jednak osoby życia konsekrowanego z racji natury tego życia winni iść za Chrystusem bardziej z bliska. Jan Paweł II przypomina o tym obowiązku przy wielu spotkaniach z osobami życia konsekrowanego. Widoczne jest przypomnienie już w pierwszych spotkaniach, tak z siostrami zakonnymi, jak i przełożonymi generalnymi na początku swojego pontyfikatu.

W przemówieniu do siostr zakonnych w Rzymie w dniu 10 listopada 1978 r., na zakończenie Papież powiedział: *Kończę to pierwsze moje przemówienie do siostr zakonnych. W Was trwa szczególny posiew Ewangelii, szczególny wyraz tego powołania do świętości, o którym niedawno przypominał sobór w konstytucji o Kościele. Od Was szczególnie wiele oczekuję i szczególnie wiele się spodziewam*.⁷⁴

Papież rozwija tę myśl w kolejnym przemówieniu do przełożonych generalnych w Rzymie w dniu 16 listopada 1978 r. Nawiązując do tematu ich zebrania: *Życie zakonne a nowa ludzkość*, powiedział: *Jest to temat podstawowy, bardzo dawny i zarazem bardzo ak-*

rytek w Paryżu z 31 V 1980 r., art. cyt., s. 107.

⁷² Tamże, s. 108.

⁷³ *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów żeńskich w Rzymie z 16 XI 1978 r., art. cyt., s. 15–16.*

⁷⁴ Jan Paweł II, *Przemówienie do siostr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r., art. cyt., s. 13.*

tualny. Jeśli cały Lud Boży został powołany, by stawać się nową ludzkością w Chrystusie i przez Chrystusa (por. KK 5), to jednak drogi dojścia do tej nowej ludzkości – to znaczy do świętości – są różne i powinny pozostać różnymi.⁷⁵

Obowiązek dążenia do świętości Jan Paweł II argumentuje m.in. i tym, że człowiek pozostawionemu samemu sobie, nie posiada wystarczającej siły, aby się oprzeć grzechowi świata. Tylko Duch Święty może zapewnić prawdziwą i trwałą jedność, bowiem dzięki Jego obecności każdy członek wspólnoty skłania się w kierunku szlachetnych odruchów miłości i miłosierdzia. Zresztą, w samej naturze życia konsekrowanego, w praktykowanie rad ewangelicznych wpisane jest nieustanne wezwanie dążenia do świętości, wspieranej modlitwą.⁷⁶

Świętość osób konsekrowanych jest również wezwaniem dla młodych zaproszeniem do pójścia drogą powołania: *Przez kontakt z rodzinami i przez przykład świętości, jakie dajecie przez formy Waszego apostołstwa, możecie stać się narzędziem łaski Bożej w dziedzinie powołań.⁷⁷*

5.3. Pierwszeństwo życia duchowego przed działaniem

Bardzo ważnym elementem życia konsekrowanego jest życie duchowe. Można powiedzieć, że zawiera się ono w dążeniu do świętości, jednak Jan Paweł II na wielu miejscach tę dziedzinę mocno podkreśla. W spotkaniu z siostrami zakonnymi w Meksyku w dniu 27 stycznia 1979 r. Ojciec Święty przestrzega przed zbytnim aktywizmem: *Nie brak też jednak przykładów niezrozumienia samej istoty życia zakonnego. Czasami opuszcza się modlitwę na rzecz działania; śluby interpretuje się zgodnie z moralnością świecką, która zaciemnia religijną motywację; zbyt łatwo porzuca się życie wspólne; prawdziwy cel działania upatruje się w rozwiązaniach społeczno-po-*

⁷⁵ Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów żeńskich w Rzymie z 16 XI 1978 r., OZZ, s. 14.

⁷⁶ Por. Przemówienie w katedrze na wyspie Guam z 22 II 1981 r., OZZ, s. 164.

⁷⁷ Por. Jan Paweł II, Przemówienie do zakonnicek w Manili z 17 II 1981 r., art. cyt., s. 161.

litycznych, wiążących się z wyraźnie określonymi postawami ideologicznymi.⁷⁸

Oprócz ostrzeżenia, w przemówieniach papieskich odnajdujemy także wiele zachęt, które wyrażone są na różny sposób i przy różnych okolicznościach: *Pamiętajcie zawsze, że abyście mogli zachować jasną ideę wartości życia poświęconego, potrzebny jest Wam duch głębokiej wiary, ożywiony i podtrzymywany modlitwą (por. DZ 6). Tej wiary, która pozwoli Wam przewycięzać każdą niepewność co do Waszej tożsamości, zachować wierność wobec istotnego dla Was wertykalnego wymiaru, abyście upodobniały się do Chrystusa i mogły autentycznie świadczyć o królestwie Bożym przed ludźmi współczesnego świata.*⁷⁹ Tylko głębokie życie duchowe – jak zauważa Papież – chroni życie zakonne od niebezpiecznych napięć, od pratykularyzmów czy bolesnych podziałów we wspólnocie z jednej strony, a z drugiej, wpływa na rozwój powołania i promieniowanie miłości na otoczenie i na wzrost nowych powołań.⁸⁰

Na innym miejscu Papież, przypominając słowa Adhortacji *Evangelica Testificatio* (dalej skrót: ET), dobitnie powie, że *Bez modlitwy życie zakonne traci sens i nie osiąga swego celu.*⁸¹ Historia bo-

⁷⁸ Przemówienie do sióstr zakonnych w Meksyku z 27 I 1979 r., OZZ, s. 23. W innym przemówieniu powie Papież wyraźnie: „Každą zakonnicą – mówiłem do Międzynarodowej Unii Przełożonych Wyższych – winna świadczyć o prymacie Boga i każdego dnia poświęcić pewien czas wystarczająco długi, aby znaleźć się przed Bogiem, aby mówić Mu o swojej miłości, a nade wszystko pozwolić, by On ją miłował”. *Przemówienie do sióstr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, art. cyt., s. 96.

⁷⁹ Tamże. Jak już wspomniano wcześniej, również na spotkaniu z przełożonymi generalnymi Papież przypomniał, że domy zakonne powinny być przede wszystkim ośrodkami modlitwy, skupienia, osobistego i wspólnotowego dialogu z Tym, który jest i powinien pozostać pierwszym Rozmówcą, w mozołnym postępowaniu za Nim. Przełożonym zaś nakazuje podsyć klimat intensywnego i miłosego obcowania z Bogiem. Por. tamże, s. 21; *Przemówienie do sióstr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, art. cyt., s. 32; *Przemówienie podczas drugiej podróży do Afryki w mieście Ibadam z 15 II 1982 r.*, art. cyt., s. 190.192–193.

⁸⁰ Por. tamże; por. także par. 3.6; *Przemówienie do sióstr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, OZZ, s. 119.

⁸¹ *Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, art. cyt., s. 81; por. *Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 129; *Przemówienie pod-*

wiem uczy, że wierność modlitwie lub jej zaniedbywanie jest znakiem żywotności lub upadku życia zakonnego.⁸² Na innym miejscu Papież wyzna: *Kościół jest głęboko przekonany i bez wahania oświadcza pełnym głosem, że istnieje wewnętrzny związek między modlitwą a nawróceniem serca, między modlitwą a owocnym przyjęciem zbawczego i wzniosłego ewangelicznego Orędzia, między modlitwą, a szerzeniem się królestwa Bożego.*⁸³

Ważnym elementem życia duchowego, zwłaszcza w obecnej cywilizacji coraz bardziej ruchliwej i głośniejszej, są strefy milczenia i spokoju. Wspólnoty zakonne, zdaniem Papieża, mają niepowtarzalną szansę stawania się takimi miejscami pokoju i życia wewnętrznego. Papież przestrzega osoby konsekrowane przed uleganiem wewnętrznym naciskom i zachęca do tradycyjnych środków skupiania się, *Usiłujcie raczej wychowywać Waszych gości i rekolektantów do cnoty milczenia.*⁸⁴

Papież przypomina także o roli zachowywania klauzury dla życia duchowego, przywołując na pamięć słowa Pawła VI. Klauzura bowiem nie wyłącza dusz kontemplacyjnych ze wspólnoty Mistycznego Ciała. Co więcej, ona je stawia w samym sercu Kościoła. Dlatego Jan Paweł II zachęca: *Kochajcie więc swoje oddzielenie od świata, które doskonale daje się porównać do biblijnej pustyni. Jest to paradoksalne, że ta pustynia nie jest pusta. To właśnie na niej Pan przemawia do Waszego serca i ściśle włącza Was w swoje zbawcze dzieło.*⁸⁵

czas drugiej podróży do Afryki w mieście Ibadam z 15 II 1982 r., art. cyt., s. 191.

⁸² Por. tamże; ET 42; por. *Przemówienie do sióstr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, art. cyt., s. 97.

⁸³ *Przemówienie do sióstr klauzurowych w Nairobi z 7 V 1980 r.*, OZZ, s. 99. Słowa te powtórzył Jan Paweł II w spotkaniu z liczną grupą Opaterek benedyktynek w dniu 22 V 1980 r. Całe to spotkanie poświęcone zostało wartości modlitwy klasztornej. OZZ, s. 101–104; por. *Przemówienie do zakonnicy w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158.

⁸⁴ Jan Paweł II, *Przemówienie do sióstr różnych zakonów kontemplacyjnych, zgromadzonych w Lisieux z 2 VI 1980 r.*, art. cyt., s. 112; por. *Przemówienie do sióstr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 124.

⁸⁵ Tamże.

Szczególnie zakonnikom pracującym w duszpasterstwie może grozić niebezpieczeństwo, że tak zaangażują się w działalność dla Pana Boga, że zapominają o potrzebie modlitwy.⁸⁶ Ponadto, Ojciec Święty wskazuje na uczestnictwo w liturgii Kościoła: brewiarz i życie sakramentalne jako na uprzywilejowany środek kontemplacji. Również codzienny udział w Ofierze Mszy św. pomaga osobom konsekrowanym odnowić składaną Bogu ofiarę z siebie samych.⁸⁷

Jan Paweł II podkreśla także moment wspólnotowej modlitwy. Szczególnym miejscem wzmocnienia życia duchowego osób konsekrowanych i wspólnot jest Eucharystia: *Wspólnoty zakonne gromadzące się razem w imię Pańskie mają swoje naturalne centrum Eucharystię. Dlatego jest czymś normalnym, żeby one zbierały się widzialnie w jakimś miejscu, gdzie obecność Najświętszego Sakramentu wyraża i realizuje to, co powinno być głównym zadaniem każdej rodziny zakonnej.*⁸⁸ Domy zakonne – jak podkreśla Papież – powinny być oazami modlitwy i skupienia, *miejscami osobistego i wspólnotowego dialogu z Tym, który jest i powinien pozostać pierwszym i głównym rozmówcą w ich życiu tak bardzo wypełnionym pracą.*⁸⁹

Aby dobrze wypełnić obowiązki płynące z powołania do życia konsekrowanego, aby dwa profile powołania zakonnego Marii i Marty w sobie jak najpełniej urzeczywistnić, aby dać świadectwo miłości Boga i aby w pełni zaangażować się w działalność apostolską, potrzebna jest, zdaniem Papieża stała formacja duchowa, a także formacja intelektualna.⁹⁰ Do tego motywu Jan Paweł II będzie często powracał w swoich przemówieniach podczas Kapituł generalnych i spotkań z osobami życia konsekrowanego. Najwięcej miejsca po-

⁸⁶ Por. *Oreędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich z 7 III 1980 r.*, OZZ, s. 82; ET 45.

⁸⁷ Por. tamże.

⁸⁸ Por. tamże; ET 48; *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158; *Przemówienie w katedrze na wyspie Guam z 22 II 1981 r.*, art. cyt., s. 163–164.

⁸⁹ Tamże. Te wskazania Ojca Świętego będą ustawicznie powtarzane przy różnych okazjach, jak również w późniejszych oficjalnych dokumentach, jak: *Vita consecrata* czy *Novo millennio ineunte* oraz *Ripartire da Cristo*. Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158.

⁹⁰ Por. *Przemówienie do siostr zakonnych w kościele Mariackim w Krakowie z 9 VI 1979 r.*, OZZ, s. 48.

święci Papież temu zagadnieniu w Adhortacji *Vita consecrata* oraz w dokumentach związanych z Rokiem Jubileuszowym i trzecim tysiącleciem.

5.4. Miejsce w Kościele lokalnym

Ojciec Święty znając uniwersalny charakter Rodzin życia konsekrowanego od pierwszej chwili przypomina tymże Rodzinom szczególnie miejsce także w Kościele lokalnym, uwzględniając jego potrzeby. *Diecezja jest duchową rodziną – przypomina Papież – której ojcem i głową jest biskup, zakonnicy zaś winni unikać pokusy organizowania programów równoległych do tych, które już istnieją w diecezji. To raczej cała diecezja – księża, rodziny zakonne i świeccy – powinna koordynować swoją apostolską działalność, aby w ten sposób wspólnie świadczyć Chrystusowi.*⁹¹

Również we wspomnianym, pierwszym przemówieniu do sióstr zakonnych w dniu 10 listopada 1978 r., po przywitaniu i pozdrowieniu jako Biskup Rzymu przypomina o szczególnym miejscu osób życia konsekrowanego w Kościele lokalnym w słowach, które wynika z tej wizji człowieka i jego powołania, jaką roztoczył przed nami Chrystus Pan⁹² oraz z natury wierności charyzmatom założycieli (...) zakony powinny się starać o dawanie odpowiedzi na oczekiwania Kościoła, na zapotrzebowanie, które Kościół ze swymi Pasterzami uznaje obecnie za bardziej pilne, aby móc sprostać postannictwu, które tak bardzo oczekuje na pracowników z kwalifikacjami. Gwarancją tej miłości względem Kościoła – nieodłącznej od miłości Chrystusa – jest dialog z przełożonymi Waszych Kościołów lokalnych, prowadzony w duchu zaufania i służby dla tych Kościołów. Należą tu również dobre stosunki z naszą Kongregacją Zakonów i Instytutów Świeckich... stanowi [to] kapitał, którego nie powinno się lekkomyślnie roztrwonić.⁹³

⁹¹ Por. Przemówienie podczas drugiej podróży do Afryki w mieście Ibadan z 15 II 1982 r., art. cyt., s. 192.

⁹² Jan Paweł II, Przemówienie do sióstr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r., OZZ, s. 10.

⁹³ Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów żeńskich w Rzymie z 16 XI 1978 r., OZZ, s. 16–17.

Powołanie zakonne – jak przypomina Jan Paweł II – wrasta w życie codzienne Kościoła i społeczeństwa i przenika jej najczulsze tkanki. Osoby życia konsekrowanego są, zdaniem Papieża, w szczególności sposób uzdolnione do miłości człowieka, pełnej bezinteresownego i bezgranicznego oddania. Stąd obecność osób życia konsekrowanego, tak w całym Kościele, jak i w Kościele lokalnym jest nieodzowna.⁹⁴

Prawdę tę przypomniał Papież podczas spotkania z przełożonymi generalnymi zakonów męskich w dniu 24 listopada 1978 r., gdy powiedział: *Gdziekolwiek jesteście na świecie, poprzez Wasze powołanie istniejecie „dla Kościoła powszechnego, ale poprzez swoje posłannictwo jesteście „w określonym Kościele lokalnym”. Tak więc Wasze powołanie do Kościoła powszechnego urzeczywistnia się wewnątrz Kościoła lokalnego. Trzeba dotożyć wszystkich starań, ażeby „życie konsekrowane” rozwijało się w poszczególnych Kościołach lokalnych, ażeby przyczyniało się do ich duchowej budowy, ażeby stanowiło ich szczególną siłę. Jedność z Kościołem powszechnym poprzez Kościół lokalny jest Waszą drogą.*⁹⁵

Podczas spotkania z siostrami klauzurowymi w Nairobi 7 maja 1980 r. Papież podkreślił ważny moment, że *wprowadzenie kontemplacyjnego życia do miejscowego Kościoła jest ważnym znakiem dynamicznego zaszczepienia Ewangelii w sercach ludzi. Jest to znak, który razem z misyjną działalnością, wskazuje na dojrzałość miejscowego Kościoła.*⁹⁶ Jest to niezwykle potwierdzenie, że bycie w Kościele lokalnym dokonuje się nie tylko poprzez działalność apostołską wszelkiego rodzaju, ale także poprzez świadectwo życia kontemplacyjnego.

⁹⁴ Por. *Przemówienie do siostr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r.*, art. cyt., s. 11; *Przemówienie do siostr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 121–122; *Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, OZZ, s. 130.

⁹⁵ Jan Paweł II, *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów męskich z 24 XI 1978 r.*, OZZ, s. 20. Bardzo obszernie temu zagadnieniu poświęci specjalny dokument *Mutuae relationes* z 14 V 1978 r. Omówimy go później w oddzielnym opracowaniu.

⁹⁶ *Przemówienie do siostr klauzurowych w Nairobi z 7 V 1980 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 98.

Papież wskazuje także na warunki, które mogłyby uczynić pracę w Kościele lokalnym bardziej owocną. Wśród nich wymienia m.in., aby zakonnicy-kapłani wykazywali swą gotowość do rzetelnego i bezinteresownego współdziałania z kapłanami diecezjalnymi i to na co dzień. Po drugie, niech bracia zakonni nauczą się lepiej włączać swe własne prace w plany społeczności Kościoła na płaszczyźnie tak diecezjalnej jak narodowej. Po trzecie, niech przełożeni starają się prowadzić szczerzy i synowski dialog z pasterzami Kościoła w duchu dokumentu *Mutuae relationes*.⁹⁷

Jan Paweł II dopowiada, że działalność apostołska wymaga stosownej odnowy, aby lepiej odpowiadały aktualnej rzeczywistości danego kraju. W świetle Ewangelii i odczytania znaków czasu trzeba dostrzec rzeczy nowe i stare. Jest rzeczą oczywistą, że nieraz koniecznością jest porzucenie pewnych dotychczasowych zajęć dla poświęcenia się innym, jednak zawsze trzeba zachować odpowiednie zasady. Doświadczenia takie muszą być, zdaniem Papieża, wprowadzane w klimacie modlitwy. Należy uciekać od pokusy partykularyzmu i sprzeciwu, które wyłaniać mogą bolesne podziały. Interpretować należy wszystko w duchu Ewangelii, opcji na rzecz ubogich i zbliżania się do ludzkich potrzeb. We wszystkich nowych przedsięwzięciach ważne jest, aby postępować zgodnie ze wskazaniami danymi przez hierarchię.⁹⁸ Ponadto, wspólnota zakonna, zdaniem Papieża, nie dojdzie do prawdziwej odnowy, jeśli jej celem będzie poszukiwanie czegoś łatwiejszego i wygodniejszego, a nie poszukiwanie czegoś bardziej autentycznego i zgodniejszego z celami samego życia zakonnego. Życie zakonne odnawia się w tym celu, aby stać się jeszcze bardziej drogą świętości. W poszukiwaniu odnowy nie może pojawiać się pokusa dążenia do maksymalnego rozluźnienia i zaniku tego, co charakteryzuje i nadaje moc życiu zakonnemu.⁹⁹

⁹⁷ Por. *Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 126; *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 158.

⁹⁸ Jan Paweł II, *Przemówienie do siostr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 122–123; por. *Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 129; *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 159.

⁹⁹ Por. *Przemówienie do przedstawicieli zakonów męskich w Sao Paulo w Brazylii*

Papież jest świadomy, że zgromadzenia zakonne nie mogą sprostać wszystkim zamówieniom przychodzącym od biskupów i kapłanów, winny jednak starać się uczynić wszystko, co tylko możliwe, aby zabezpieczyć najbardziej pilne życiowo potrzeby parafii i diecezji. Trzeba dlatego zwracać uwagę na odczytywanie znaków czasu, na solidne przygotowanie się do pełnienia tych zadań we współpracy z innymi, zachowując tożsamość własnego instytutu.¹⁰⁰

Na jeszcze jedną, ważną dziedzinę zwraca uwagę Papież przy tej okazji, a mianowicie na współpracę między klerem diecezjalnym a osobami zakonnymi. *Kapłani diecezjalni – stwierdza Ojciec Święty – odczuwają potrzebę zaczerpnięcia w kontemplacji nowych sił i wsparcia do swojej pracy duszpasterskiej... muszą utrzymywać kontakt z klasztorami, które powinny ich przyjmować na rekolekcje, na okresy skupienia i dni odnowy. Z drugiej strony siostry zakonne powinny znaleźć w klerze spowiedników i kierowników duchowych, którzy byliby zdolni pomóc im lepiej rozumieć i lepiej przeżywać swoje poświęcenie się Bogu.*¹⁰¹

5.5. Wezwanie do szczególnego apostołstwa, które wynika z charyzmatu danej Rodziny zakonnej

Świętość osób konsekrowanych, waga tego powołania oraz wierność założycielowi i charyzmatowi danego instytutu życia konsekrowanego zobowiązuje do szczególnego apostołstwa na różnych polach pracy. Jak zwykle, w pierwszych wystąpieniach Ojciec Święty podkreśla ten element życia konsekrowanego: *Ta obecność musi być z kolei źródłem szczególnego apostołstwa. Jest to apostołstwo wielorakie... Łączy się ono ze szczególnym charyzmatem każdego zgromadzenia, z jego duchem apostołskim, który Kościół i Stolica Apostolska z radością akceptuje, widząc w nim wyraz żywotności samego Ciała Chrystusowego. Jest to apostołstwo najczęściej dyskret-*

z 3 VII 1980 r., art. cyt., s. 130.

¹⁰⁰ Por. Przemówienie do sióstr zgromadzonych w ogrodzie domu generalnego sióstr szarytek w Paryżu z 31 V 1980 r., art. cyt., s. 108.

¹⁰¹ Jan Paweł II, *Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich w dniu 7 III 1980 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 85.

ne, bliskie człowiekowi i przez to szczególnie odpowiednie...¹⁰² Zawsze jednak apostołstwo to winno odznaczać się pełną miłości uległością wobec Magisterium Kościoła, co jest konsekwencją miejsca zakonów w Kościele.¹⁰³

Apostolstwo to, według wypowiedzi Papieża, ma dotyczyć wszystkich bez wyjątku, ale w szczególności tych osób, którzy najbardziej potrzebują i oczekują takiej apostołskiej działalności, jak chorzy i cierpiący, jak opuszczeni, jak dzieci i młodzież, jak rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji. Jan Paweł II wzywa do wychodzenia naprzeciw wszelkim potrzebom ludzkim, nie czekania aż o to poproszą. Winni się kierować Pawłową zasadą: *Miłość Chrystusa przynagla nas* (2 Kor 5, 14).¹⁰⁴

Warto zauważyć także, że Ojciec Święty łączy fakt ważnej pozycji Rodzin zakonnych w Kościele i w świecie z zaangażowaniem się w konkretne dziedziny życia społecznego, jak: szkoły i kolegia, szpitale i kliniki, dobroczynność i opiekę, grupy apostołskie, dzieła parafialne i inne.¹⁰⁵ Wspólnoty zakonne z natury swojej nie mogą się

¹⁰² Tenże, *Przemówienie do sióstr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 11–12. Por także: *Przemówienie do sióstr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 32. Na innym miejscu Jan Paweł II powie wprost: „Nie mogę zapomnieć o tysiącach zakonnic, które z nieustraszoną gorliwością podejmowały i częściowo rozwiązywały nowoczesne zagadnienia socjalne, dramatyczne problemy takich dziewcząt, które w tej wielkiej metropolii przemysłowej szukały i szukają pracy, urzędzenia się, zrozumienia i uczucia. I myślę ponadto o tych zakonnicach, które dostrzegając w potrzebującym bracie obraz Chrystusa, pochylały się ze wzruszającą subtelnością matczyną nad wszelkimi krwawiącymi ranami cierpiących, chorych, ubogich, aby nieść pomoc, pogodę, pociechę, w domach, w szpitalach, w klinikach, a zwłaszcza w tym trwałym cudzie Opatrzności, jakim jest «Cottolengo!»” *Przemówienie do sióstr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 95.

¹⁰³ Por. *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 159.

¹⁰⁴ Por. tamże, s. 12; Jan Paweł II, *Przemówienie do zakonnic w Manili z 17 II 1981 r.*, art. cyt., dz. cyt., s. 157; *Przemówienie podczas drugiej podróży do Afryki w mieście Ibadam z 15 II 1982 r.*, art. cyt., s. 191; *Przemówienie do zakonników w Gwatemali z 7 III 1983 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 24–247. W przemówieniu tym podkreśla Papież potrzebę pracy z młodzieżą i laikatem.

¹⁰⁵ *Przemówienie do sióstr w Meksyku z 27 I 1979 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 22; por. *Przemówienie do sióstr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 32–33; *Przemówienie do sióstr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie*

zamknąć we własnym podwórku. W ich naturę jest wpisana misja, a więc określone zadanie względem współczesnego świata. Skoro ich istnienie wpisane jest w życie Kościoła, zatem wspólnoty zakonne winny uczestniczyć także w jego misji.¹⁰⁶ Zadania, jakie stoją przed Kościołem na polu ewangelizacji, zdaniem Papieża, są wielorakie i naglące.¹⁰⁷

Nawet życie kontemplacyjne, zdaniem Papieża, nie zakłada radykalnego zerwania ze światem, z apostołstwem: *Zakonnica kontemplacyjna powinna znaleźć swój specyficzny sposób rozszerzania królestwa Bożego – nie tylko przez modlitwy i wyrzeczenia, przez milczące świadectwo – ale również sprawić, żeby mogło być słyszane przez ludzi dobrej woli, z którymi się kontaktuje. Toteż powinniście znaleźć własny styl, który w ramach kontemplacyjnej wizji życia pozwoli Wam dzielić się z braćmi darem otrzymanym od Boga.*¹⁰⁸

Idąc za nauką Soboru Watykańskiego II, Ojciec Święty przypomniał, że: *z Eucharystią także świat jest w centrum Waszego życia, modlitwy i ofiary... I niechaj nikt nie sądzi, że zakonnicy z racji swego poświęcenia stają się bądź wyobcowani spośród ludzi, bądź nieużyteczni w społeczności ziemskiej. Bo choć niekiedy nie wspomagają wprost swych współczesnych, to jednak w głębszy sposób czują się związani wewnętrznym związkiem w Chrystusie i współpracują z nimi duchowo, aby budowanie społeczności ziemskiej opierało się zawsze na Panu i ku Niemu się kierowało, aby przypadkiem na próżno nie trudzili się ci, którzy ją budują (KK 46).*¹⁰⁹

Połączenie elementów życia czynnego i kontemplacyjnego w powołaniu zakonnym wyjaśnił Papież w przemówieniu do sióstr zakonnych w kościele Mariackim w Krakowie w dniu 9 czerwca 1979 r., gdy porównał je do profilu Marii i Marty. *Czasem wydaje*

nie z 13 IV 1980 r., art. cyt., s. 97.

¹⁰⁶ Bardzo szeroko zadania te rozwinie Papież w Adhortacji *Vita consecrata*.

¹⁰⁷ Por. *Oreędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich w dniu 7 III 1980 r., art. cyt., s. 83.*

¹⁰⁸ Jan Paweł II, *Przemówienie do sióstr klauzurowych w Meksyku z 30 I 1979 r., OZZ, dz. cyt., s. 25–26.*

¹⁰⁹ Tamże, s. 26. Por. *Przemówienie do zakonnicek w Manili z 17 II 1981 r., art. cyt., s. 158.*

nam się, że te profile zostały przede wszystkim rozdzielone, że Maria to była ta, która siedziała u stóp Pana Jezusa i słuchała, co On mówi i wybrała lepszą cząstkę; a Marta to była ta pokrzywdzona, która się troskała i której Pan Jezus powiedział, że jednak Maria wybrała lepszą cząstkę. Myślę, że w powołaniu Waszym oba te profile muszą się spotykać, przenikać i dopełniać. Powołanie nawet najbardziej kontemplacyjne jest także powołaniem Marty, jeżeli zdamy sobie sprawę z tego, że ten, a raczej ta, która bardziej jest odłączona od spraw zewnętrznych, od „doczesności”, tym większe ma wobec tej doczesności zobowiązania natury kontemplacyjnej, natury modlitewnej. Tym większą musi przeżywać troskę o ludzi żyjących poza jej kręgiem, poza klauzurą. Musi bardziej być Martą ta kontemplacyjna Maria. A z kolei znowu Marta, ta, „która się troszczy i frasuje około bardzo wielu” (por. Łk 10, 41), czasem koło tego, żeby nie przypaliły się ziemniaki albo mleko, albo koło tego, żeby ministranci w parafii nie chodzili w potarganych komeżkach... Otóż ta z kolei, ta właśnie Marta, żeby była w pełni tym, kim ma być jako siostra zakonna, jako osoba poświęcona Bogu wyłącznie, jako oblubienica Chrystusa, musi w tym wszystkim być Marią. I nieraz bywa Marią, może nawet czasem i bardziej, niż ta Maria z pełnej kwalifikacji, z pełnego tytułu, z przynależności kontemplacyjnej.¹¹⁰

5.6. Troska o powołania

We wspomnianym, pierwszym spotkaniu z osobami konsekrowanymi, Ojciec Święty nawołuje do troski o nowe powołania do poszczególnych Rodzin życia konsekrowanego: *Na początku mojej posługi duszpasterskiej powierzam Wam jeszcze jedną prośbę: starajcie się współpracować wielkodusznie łaską Bożą, aby wiele młodych dusz przyjęło wezwanie Pana i aby Wasze szeregi pomnożyły się*

¹¹⁰ Jan Paweł II, *Przemówienie do sióstr zakonnych w kościele Mariackim w Krakowie z 9 VI 1979 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 47–48. Na innym miejscu Jan Paweł II powie: „We wszystkich rodzajach życia zakonnego musi się znaleźć miejsce na konieczną kontemplację, aby jego uczestnicy mogli w prawdziwej miłości Chrystusa i w sposób głęboki odpowiedzieć na wezwania, potrzeby oraz trudności współbraci”. *Przemówienie do sióstr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 120.

o nowe siły, abyście mogły sprostać wzrastającym wymaganiom, które wyłaniają się na rozległych polach współczesnego apostołstwa.¹¹¹

Ojciec Święty wskazuje też na środki i metody duszpasterstwa powołaniowego. Na pierwszym miejscu, co jest zrozumiałe, wskazuje na modlitwę o powołania: *Pierwszą formą współpracy jest niewątpliwie błaganie „Pana żniwa” (por. Mt 9, 38), aby oświecił i nastawił serca wielu dziewcząt „poszukujących”, których na pewno nie brakuje w tej diecezji, podobnie jak i we wszystkich częściach świata. Niech zrozumieją one, że nie ma wznioślejszego ideału, dla którego warto poświęcić życie, jak ideał całkowitego oddania się Chrystusowi na służbę Królestwa.*¹¹²

Na drugim miejscu, Jan Paweł II bardzo mocno akcentuje rolę świadectwa, które emanuje z życia osób konsekrowanych i ich wspólnot. Chodzi przede wszystkim – jak wspomina Papież – o świadectwo szczerej konsekwencji wobec wartości ewangelicznych i charakteru właściwego Waszemu instytutowi. Każde pójście na kompromis jest złudzeniem. Chodzi także o świadectwo dojrzałej osobowości i po ludzku oddanej sprawie, która potrafi nawiązać kontakt z innymi bez niepotrzebnych uprzedzeń, ale też bez naiwnej nieroztropności, tylko z serdeczną otwartością i pogodną równowagą.¹¹³

Z kolei, chodzi o świadectwo radości, którą wyczytuje się w spojrzeniu i w postępowaniu, a nie tylko w słowach. Każdy kto patrzy na taką radość powołania winien poznać, że życie konsekrowane to posiadanie *ukrytego skarbu* czy *drogocennej perły*, której nabycie sprawia, że nie żałujemy wyrzeczenia się wszystkiego, według rady ewangelicznej (por. Mt 13, 44–45).¹¹⁴

¹¹¹ *Przemówienie do sióstr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r.*, OŻŻ, dz. cyt., s. 12. Por. *Przemówienie do sióstr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, art. cyt., s. 32; *Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 161.

¹¹² *Przemówienie do sióstr zakonnych w Rzymie z 10 XI 1978 r.*, art. cyt., s. 12. Por. *Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 161.

¹¹³ Por. tamże; Jan Paweł II, *Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 161.

¹¹⁴ Por. tamże, s. 12–13; *Przemówienie do przełożonych żeńskich zgromadzeń zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r.*, art. cyt., s. 38–39; *Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 161.

Również działalność apostołska wśród ludu we wszystkich dziedzinach ich życia może być źródłem nowych powołań. W sposób szczególny podkreśla Jan Paweł II pracę z rodzinami. Więzy między rodzinami i życiem zakonnym są głębokie i żywotne; rodzina chrześcijańska jest naturalnym źródłem powołań do życia zakonnego: *Przez kontakt z rodzinami i przez przykład świętości, jakie dajecie przez formy Waszego apostołstwa, możecie stać się narzędziem łaski Bożej w dziedzinie powołań.*¹¹⁵

6. Maryja wzorem życia konsekrowanego

Ojciec Święty Jan Paweł II, zgodnie ze swoim zawołaniem *Totus Tuus*, stawia Maryję jako wzór życia oddanego Bogu. Jest ona wzorem dla każdego chrześcijanina. Jest również wzorem dla osób konsekrowanych. Cytując słowa św. Ambrożego, Jan Paweł II pokazuje na czym polega naśladowanie cnót Maryi przez osoby życia konsekrowanego: *Ona była dziewicą nie tylko w ciele, lecz także w duszy; całkowicie wolną od wszelkiego fałszu, który plami czystość duszy; pokorna w sercu; poważna w mowie; roztropna w myślach; umiarkowana w słowach; ... Swoją nadzieję pokładała nie w niepewności bogactw, lecz w modlitwie biednego człowieka. Zawsze była zajęta pracą, powściągliwa w rozmowach, ustawicznie szukała Boga ... Nie obrażała nikogo; chciała dobra dla wszystkich; ... unikała ostentacji; popierała słuszność; kochała cnotę... Taki jest obraz dziewictwa. Tak doskonała była Maryja, która przez samo swoje życie jest regułą dla wszystkich.*¹¹⁶ Przypomina to też Papież podczas spotkań z osobami konsekrowanymi. Jej też powierza wszelkie problemy tego życia. Prawie każde spotkanie z osobami życia konsekrowanego kończy się powierzeniem tej Rodziny Zakonnej Matce Bożej.¹¹⁷

¹¹⁵ Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r., art. cyt., s. 161.

¹¹⁶ S. Ambrosii, *De virginibus*, II, 2, 6–7; PL 16, 208–210. Cyt. za: Jan Paweł II, *Przemówienie do siostr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, art. cyt., s. 97.

¹¹⁷ Wyraża to m.in. takimi słowami: „Polecam Was Maryi – Oblubienicy Ducha Świętego, Matce najpiękniejszej miłości”, *OZZ*, s. 13; „Niech Duch Święty działa w Was! Wrz z Maryją, która zawsze była Jemu doskonale uległa, słuchajcie słowa Bożego i stosujcie je w życiu aż po ofiarę krzyża”. Tamże, s. 17; „Niech Was wspomaga w Waszym trudzie Najśw. Dziewica. Ona, którą mój czcigodnej pamięci poprzednik Paweł VI nazwał w adhortacji apostołskiej *Marialis Cultus*: Dzie-

Ona uczy wiele cnót, potrzebnych w życiu osób konsekrowanych: uległości Duchowi Świętemu, poświęcenia się całkowitego w dziele zbawienia, słuchania, modlitwy, ofiary itp. Jest również Wspomożycielką, Matką Piękną Miłości, Dziewicą słuchającą, Przewodniczką, Źródłem radości – po prostu: niezastąpionym wzorem wszelkiego życia konsekrowanego.¹¹⁸ Maryja poprzez swoje zjednoczenie z Chrystusem staje się także znakiem sprzeciwu i znakiem nadziei. Ona głęboko i nieodwołalnie włączona została w tajemnicę Kościoła i dlatego sprawuje duchowe macierzyństwo wobec wszystkich ludów, także wobec rodzin zakonnych i osób życia konsekrowanego.¹¹⁹

Gdy Jan Paweł II przemawiał do przełożonych męskich zgromadzeń zakonnych na Jasnej Górze w dniu 4 czerwca 1979 r. wskazał wprost, że jeśli zakony męskie w Polsce (żeńskie – to osobna sprawa) w pełni zachowały swoją tożsamość, że nie przeżywały kryzysu tożsamości, którą zdają się przeżywać liczne zakony w świecie, *to wypada nam tutaj na tym miejscu, na Jasnej Górze, dziękować za to Opatrzności Bożej przez pośrednictwo Matki Kościoła.*¹²⁰

W podobnych słowach zwrócił się Papież do sióstr zakonnych na Jasnej Górze w dniu 5 czerwca 1979 r., pogłębiając temat powołania zakonnego i jego odniesienia do Maryi, a szczególnie do Zwiastowania, *A teraz pozwólcie, że myśli moje razem z Waszymi zwrócą*

wicą słuchającą, Dziewicą modlącą, Dziewicą rodzącą i ofiarującą Chrystusa dla zbawienia świata. Niech Ona pozostanie niezastąpionym wzorem wszelkiego życia konsekrowanego. Niech Ona będzie przewodniczką na mozolnej, lecz uszczęśliwiającej drodze wiary, wiodącej ku ideałowi pełnego upodobnienia się do Chrystusa Pana”. Tamże, s. 22. Por. *Przemówienie do sióstr zakonnych w bazylice NMP Wspomożycielki w Turynie z 13 IV 1980 r.*, art. cyt., s. 97. Wiele możemy zrozumieć w tej materii, studiując opracowanie Bogumiła Lewandowskiego: *Zawierzyć Maryi. Antologia wypowiedzi i aktów zawierzeń maryjnych Jana Pawła II.*

¹¹⁸ Por. *Przemówienie do generalnych przełożonych zakonów męskich z 24 XI 1978 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 22; *Spotkanie z liczną grupą Opaterek benedyktynek w dniu 22 V 1980 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 104; Jan Paweł II, *Przemówienie do sióstr zakonnych w Sao Paulo w Brazylii z 3 VII 1980 r.*, art. cyt., s. 125; *Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r.*, art. cyt., s. 160.

¹¹⁹ Por. *Przemówienie do zakonników i zakonnic z 2 II 1981 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 155.

¹²⁰ *Przemówienie do przełożonych męskich zgromadzeń zakonnych na Jasnej Górze z 4 IV 1979 r.*, OZZ, dz. cyt., s. 29.

się jeszcze raz tu na tym miejscu do Pani Jasnogórskiej, która jest przecież żywym natchnieniem każdej z Was. Oto bowiem każda z Was, wsłuchując się w słowa płynące z Nazaretu, powtarza za Maryją: „Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa” (Łk 1, 38). I w tej wypowiedzi zawiera się jakby prototyp każdej profesji, poprzez którą każda z Was ogarnia całym jestestwem tajemnicę łaski, łaski wyjątkowej przekazanej w powołaniu zakonnym. I każda z Was podobnie jak Maryja wybiera samego Jezusa, Boskiego Oblubieńca. Dla Niego, dla Jego miłości, pragnie żyć, bez reszty, realizując śluby ubóstwa, czystości i posłuszeństwa. A przez te śluby każda z Was pragnie dawać świadectwo życia wiecznego, które przyniósł nam Chrystus w swoim krzyżu i zmartwychwstaniu.¹²¹

Papież zauważa, że życie kontemplacyjne zakonnika byłoby niepełne, gdyby nie było skierowane i przeniknięte miłością synowską do Tej, która jest Matką Kościoła i Matka dusz poświęconych Bogu.¹²² Miłość do Maryi winna przejawiać się m.in. w naśladowaniu Jej życia, w nabożnym obchodzeniu świąt maryjnych, w codziennych modlitwach, a szczególnie poprzez odmawianie modlitwy różańcowej, która podaje do rozważenia tajemnice życia Jezusa Chrystusa.¹²³

Zakończenie

W niniejszym opracowaniu chodziło autorowi przede wszystkim o analizę treści przemówień papieskich dotyczących życia konsekrowanego (życia zakonnego) w pierwszych latach pontyfikatu Jana Pawła II (1978–1983). Przedmiotem analizy były tylko przemówienia do osób życia konsekrowanego. Autor nie analizował ani listów apostoelskich, czy też instrukcji i zarządzeń. One winny być przedmiotem osobnej analizy.

Wydaje się, że uzyskany materiał dostarcza wiele cennych wskazań dla życia konsekrowanego dziś. Wszystkie wyżej poruszone tematy przez Papieża są nadal bardzo aktualne. Należą bowiem do zasadniczych zrębów teologii życia konsekrowanego. Oczywiście,

¹²¹ Przemówienie do siostr zakonnych na Jasnej Górze z 5 VI 1979 r., art. cyt., s. 34.

¹²² Jan Paweł II, Orędzie na zebraniu plenarnym Św. Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich w dniu 7 III 1980 r., art. cyt., s. 83.

¹²³ Por. tamże; Przemówienie do zakonnic w Manilii z 17 II 1981 r., art. cyt., s. 160.

dalsza analiza listów i innych dokumentów na ten temat poszerzy wiedzę związaną z zasygnalizowaną problematyką.

Warto dodać, że wielość literatury dotyczącej życia konsekrowanego odnosi się do ważniejszych dokumentów papieskich. Jeżeli nieraz znajdziemy odniesienie do któregoś z pierwszych przemówień papieskich, to można je określić jako symboliczne i fragmentaryczne. Dlatego autor poprzestał na własnej analizie i to pierwszych przemówień papieskich na temat życia konsekrowanego (życia zakonnego).

Trzeba raz jeszcze podkreślić, że w analizie przewija się różna terminologia odnośnie do życia konsekrowanego. Raz mówi się o konsekracji i życiu konsekrowanym, ale najczęściej Papież posługuje się wcześniejszą terminologią: zakonnice, zakonnicy, życie zakonne, życie poświęcone Bogu czy wspólnoty zakonne. Uzasadnienie takiej sytuacji zostało zaznaczone we wstępie niniejszego opracowania.

Wydaje się, że przeprowadzona analiza stanowi początek systematycznego studium nad zasadniczymi elementami życia konsekrowanego w nauczaniu Jana Pawła II. Niech będzie spłaceniem długu tak względem zasług naukowych Profesora Jubilata, ale przede wszystkim spłaceniem długu ogromnej wdzięczności wobec osoby sługi Bożego Ojca Świętego Jana Pawła II Wielkiego.

